

ՀՀ ՕՐԵՆՍԴԻՐ ՄԱՐՄՆԻ ԳՈՐԾԱՌՈՒՅԹՆԵՐԸ ՊԱՌԼԱՄԵՆՏԱԿԱՆ
ԿԱՌԱՎԱՐՄԱՆ ՀԱՄԱԿԱՐԳՈՒՄ

<https://doi.org/10.59982/18294359-26.1-mg-20>

Նաիրա Էդիկի Ալավերդյան

Ասպիրանտ

ՀՀ ԳԱԱ, Փիլիսոփայության, սոցիոլոգիայի և իրավունքի ինստիտուտ

ՀԱՊՀ, Հասարակական գիտությունների ամբիոն

ՀՀ փաստաբանների պալատի անդամ

naira.alaverdyan1@gmail.com

Ամփոփագիր

Սույն հոդվածը նվիրված է պառլամենտական կառավարման համակարգում ՀՀ օրենսդիր մարմնի գործառույթների համալիր վերլուծությանը՝ դիտարկելով դրանց նորմատիվ, ինստիտուցիոնալ և գործնական դրսևորումները:

Ժամանակակից ժողովրդավարական պետություններում օրենսդիր մարմնի դերը մշտապես վերաիմաստավորվում է՝ պայմանավորված քաղաքական, իրավական և ինստիտուցիոնալ զարգացումներով: Պառլամենտական մոդելի պայմաններում օրենսդիր իշխանությունը հանդես է գալիս ոչ միայն որպես նորմաստեղծ, այլև որպես ժողովրդավարական ներկայացուցչական, կառավարության ձևավորման և գործադիր իշխանության նկատմամբ վերահսկողություն իրականացնող հիմնական մարմին: Այսինքն, պառլամենտական կառավարման համակարգում օրենսդիր մարմինը հանդես է գալիս ոչ միայն օրենսդրական գործունեությամբ, այլև իր վրա է կենտրոնացնում քաղաքական պատասխանատվության, կառավարության ձևավորման և վերահսկողության հիմնական մեխանիզմները:

Առանձնահատուկ ուշադրություն է դարձվում պառլամենտական համակարգում իշխանությունների փոխհարաբերության առանձնահատկություններին, որտեղ օրենսդիր և գործադիր իշխանությունների միջև գործում է ոչ թե խիստ տարանջատում, այլ փոխադարձ զսպումների և հակակշիռների մեխանիզմ:

Անդրադարձ է կատարվում նաև Հայաստանի Հանրապետության փորձին՝ վերլուծելով օրենսդիր մարմնի դերակատարության վերափոխումը պառլամենտական կառավարման պայմաններում:

Հոդվածում եզրակացվում է, որ պառլամենտական կառավարման համակարգում օրենսդիր մարմնի արդյունավետությունը պայմանավորված է ոչ միայն սահմանադրական լիազորությունների ծավալով, այլև քաղաքական պատասխանատվության գործնական մեխանիզմների կիրառմամբ և ինստիտուցիոնալ հավասարակշռության ապահովմամբ:

Հիմնաբառեր . Օրենսդիր մարմին, պառլամենտական կառավարման համակարգ, իշխանությունների բաժանում, սահմանադրական վերահսկողություն, օրենսդրական գործառույթ, խորհրդարանական վերահսկողություն, ներկայացուցչական ժողովրդավարություն:

Ներածություն

Պառլամենտական կառավարման մոդելը, որը ձևավորվել և զարգացել է հատկապես եվրոպական սահմանադրական ավանդույթում (օրինակ՝ Միացյալ Թագավորություն, Գերմանիա, Իտալիա), բնութագրվում է օրենսդիր և գործադիր իշխանությունների փոխհարաբերությամբ, որտեղ կառավարությունը պատասխանատու է խորհրդարանի առջև: 2015 թվականի սահմանադրական փոփոխությունների արդյունքում Հայաստանի Հանրապետությունում պառլամենտական կառավարման համակարգին անցումը հանգեցրեց պետական իշխանության համակարգում Ազգային ժողովի դերի և նշանակության վերաբժնորմանը: Այդ պայմաններում օրենսդիր մարմնի գործառույթների տեսական և գործնական վերլուծությունը ձեռք է բերում առանձնահատուկ **արդիականություն**՝ պայմանավորված ժողովրդավարական լեգիտիմության ապահովման, քաղաքական կայունության պահպանման և սահմանադրական հավասարակշռության երաշխավորման անհրաժեշտությամբ:

Գիտական հոդվածի **նպատակն է** համակողմանիորեն վերլուծել ՀՀ օրենսդիր մարմնի գործառույթները պառլամենտական կառավարման համակարգում՝ բացահայտելով դրանց նորմատիվ հիմքերը, գործնական իրացման առանձնահատկությունները և փոխազդեցությունը իշխանության մյուս ճյուղերի հետ:

Հետազոտության **օբյեկտը** պառլամենտական կառավարման համակարգն է որպես պետական իշխանության կազմակերպման ձև, իսկ **առարկան**՝ այդ համակարգում օրենսդիր մարմնի գործառույթների բովանդակությունն ու իրականացման մեխանիզմները:

Հետազոտությունը հիմնված է սահմանադրական նորմերի դոկտրինալ վերլուծության, **համեմատական իրավունքի մեթոդի** և պառլամենտական պրակտիկայի ուսումնասիրության վրա՝ նպատակ ունենալով ձևավորել ամբողջական պատկերացում օրենսդիր իշխանության դերի մասին ժամանակակից պառլամենտական կառավարման համակարգի պայմաններում:

Օրենսդիր մարմնի գործառույթները

Հայաստանի Հանրապետությունում Ազգային ժողովը իրականացնում է՝ օրենսդրական, գործադիր իշխանության նկատմամբ վերահսկողական, ֆինանսական, կազմակերպչական և արտաքին գործառույթներ:

Ազգային ժողովի օրենսդիր գործառույթը խորհրդարանի կարևորագույն գործառույթն է: Ինչպես արդարացիորեն նկատում է Գ. Դանիելյանը «Խորհրդարանի ողջամիտ կարգավիճակը

ԻՐԱՎԱԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ

ենթադրում է, որպեսզի այն հիրավի դիտարկվի օրինաստեղծ գործունեության քաղաքականությունը որոշող և իրականացնող կառույց» [Դանիելյան և այլք, 29]: Այդ գործառույթի իրականացման գործընթացը կարգավորող սահմանադրական նորմերում կատարվել են որոշակի փոփոխություններ: Այսպես, օրենսդրական նախաձեռնության իրավունք է վերապահվել Ազգային ժողովի խմբակցություններին (հոդ. 109, մաս 1), ինչպես նաև ընտրական իրավունք ունեցող առնվազն հիսուն հազար քաղաքացիներին (հոդ. 109, մաս 6), բացի այդ՝ ներմուծվել է սահմանադրական օրենքների ինստիտուտը (հոդ. 103, մաս 2), և Ազգային ժողովի նախագահին իրավազորություն է վերապահվել՝ ստորագրելու և հրապարակելու այն օրենքները, որոնք ըստ Սահմանադրական դատարանի որոշման՝ համապատասխանում են Սահմանադրությանը, սակայն հնգօրյա ժամկետում չեն ստորագրվում և չեն հրապարակվում Հանրապետության նախագահի կողմից:

Խորհրդարանական կառավարման ցանկացած մոդելի օբյեկտիվ բնութագրման համար առանցքային նշանակություն ունի խորհրդարանի՝ գործադիր իշխանության նկատմամբ վերահսկողական գործառույթի բազմակողմանի և խորը վերլուծությունը: Այդ լիազորությունների համակարգում իր կարևորությամբ, թերևս, նախևառաջ պետք է առանձնացնել Սահմանադրության 108-րդ հոդվածով ամրագրված՝ Ազգային ժողովի իրավասության մեջ մտնող և հանրային հետաքրքրություն ներկայացնող հարցերին վերաբերող փաստերը պարզելու և դրանք Ազգային ժողով ներկայացնելու նպատակով քննիչ հանձնաժողովներ ստեղծելու լիազորությունը: Վերահսկողական գործառույթի իրականացման համար որոշակի նշանակություն կարող է ունենալ նաև պատգամավորների՝ Սահմանադրության 112-րդ հոդվածով ամրագրված իրավունքը՝ բանավոր և գրավոր հարցերով դիմելու Կառավարության անդամներին: Չնայած այն հանգամանքին, որ նույն հոդվածի համաձայն՝ պատգամավորների հարցերի կապակցությամբ Ազգային ժողովը որոշումներ չի ընդունում, իսկ գրավոր հարցերի պատասխաններն Ազգային ժողովի նիստում նույնիսկ չեն ներկայացվում, այդ իրավունքը պատգամավորներին և Ազգային ժողովին, այնուամենայնիվ, հնարավորություն է տալիս ստանալ անհրաժեշտ տեղեկություններ, որոնք կարող են օժանդակել վերահսկողական գործառույթի արդյունավետության բարձրացմանը: Մասնավորապես, ստացված տեղեկությունների հիման վրա, անհրաժեշտության դեպքում, կարող են ստեղծվել քննիչ հանձնաժողովներ և այդ տեղեկությունները կարող են փոխանցվել համապատասխան իրավասու մարմիններին:

Ազգային ժողովի վերահսկողական գործառույթների իրականացման համար առավել արդյունավետ մեխանիզմ է Սահմանադրության 113-րդ հոդվածով նախատեսված խմբակցությունների իրավունքը՝ գրավոր հարցապնդումներով դիմելու Կառավարության անդամներին: Հոդվածի 2-րդ մասով ուղղակիորեն նախատեսվում է, որ քննարկման արդյունքով պատգամավորների ընդհանուր թվի առնվազն մեկ երրորդի կողմից կարող է ներկայացվել վարչապետին անվստահություն հայտնելու առաջարկ: Հարցապնդման արդյունքով Ազգային

ԻՐԱՎԱԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ

Ժողովը կարող է նաև առաջարկել վարչապետին՝ քննարկել Կառավարության առանձին անդամի հետագա պաշտոնավարման հարցը:

Այդպիսով, Սահմանադրությամբ Ազգային ժողովին վերապահված լիազորությունների համակարգը (և պատգամավորներին վերապահված իրավունքները) գործնական հնարավորություն են տալիս այդ մարմնին ոչ միայն ստանալու անհրաժեշտ տեղեկություններ՝ գործադիր իշխանության բարձրագույն մարմնի՝ Կառավարության գործունեության և դրա արդյունքների մասին, այլև Կառավարության, վարչապետի կամ կառավարության այլ անդամների նկատմամբ կիրառելու սահմանադրական պատասխանատվության միջոցներ: Այդպիսի սանկցիաների կիրառման հնարավորությունն անհրաժեշտ նախապայման է վերահսկողական գործառույթի արդյունավետ իրականացման համար: Պետք է նաև հաշվի առնել, որ գործադիր իշխանության բարձրագույն մարմնի՝ Կառավարության նկատմամբ վերահսկողական գործառույթներ իրականացնելով՝ Ազգային ժողովը դրանով իսկ, փաստորեն, վերահսկողություն է իրականացնում գործադիր իշխանության ամբողջ համակարգի նկատմամբ:

Պառլամենտին վերապահված է պետական բյուջեի հաստատման մենաշնորհը: Աշխարհի գրեթե բոլոր երկրների սահմանադրություններում ամրագրված է, որ պետության ֆինանսական գլխավոր փաստաթուղթը քննարկում և հաստատում է օրենսդիր մարմինը: Դա օրինաստեղծ աշխատանքի առավել կարևոր ուղղությունն է, քանի որ դրանցից են կախված հասարակության զարգացման շատ ու շատ ոլորտներ:

Ազգային ժողովի ֆինանսական գործառույթների հետ կապված երկու կարևորագույն լիազորություններն են պետական բյուջեի ընդունումը և պետական բյուջեի կատարման նկատմամբ վերահսկողությունը [ՀՀ Սահմանադրություն, հոդ. 110,111]:

Հաշվի առնելով այն հանգամանքը, որ 110-րդ հոդվածի 1-ին մասի համաձայն՝ պետական բյուջեն օրենքով սահմանված կարգով ներառում է պետության բոլոր եկամուտներն ու ծախսերը, բյուջեի հաստատման և դրա կատարման նկատմամբ վերահսկողությունը գործնականում ապահովում է Ազգային ժողովի կողմից ավելի լայն ֆինանսական վերահսկողական գործառույթի իրականացում: Հատկանշական է, որ 111-րդ հոդվածի 1-ին մասով հատուկ նշվում է, որ Ազգային ժողովը վերահսկողություն է իրականացնում ինչպես պետական բյուջեի կատարման, այնպես էլ օտարերկրյա պետություններից և միջազգային կազմակերպություններից ստացված փոխառությունների և վարկերի նկատմամբ: Այդպիսի վերահսկողության արդյունավետությանն է ուղղված Սահմանադրության 116-րդ հոդվածի 1-ին մասի 4-րդ կետի դրույթը, որի համաձայն՝ Ազգային ժողովը վավերացնում, կասեցնում և չեղյալ է հայտարարում նաև այն միջազգային պայմանագրերը, որոնք Հայաստանի Հանրապետության համար նախատեսում են ֆինանսական կամ գույքային պարտավորություններ:

Ուշադրության է արժանի նաև ՀՀ Հակոբյանի այն միտքը, որ «Կառավարության նկատմամբ պառլամենտական վերահսկողությունը կարևորագույն երաշխիք է օրինականության, գործադիր իշխանության արդյունավետության ապահովման և

նպատակային, ճիշտ ծրագրված քաղաքականության վարման, աշխատանքների հստակ կազմակերպման և հասարակությանը հաշվետու լինելու համար» [Հակոբյան, Հակոբյան, 289]:

Մարդու և քաղաքացու հիմնական իրավունքների և ազատությունների իրականացումն ապահովելու, ինչպես նաև Սահմանադրությամբ սահմանված հիմնարար նշանակություն ունեցող հանրային շահերի պաշտպանության նպատակով կարող են ստեղծվել ինքնավար մարմիններ [ՀՀ Սահմանադրություն, 122-րդ հոդվածի 1-ին մաս]:

Այդ տարաբնույթ ինքնավար մարմինների անդամները, նույն հոդվածի 2-րդ մասի համաձայն՝ «նշանակվում են պատգամավորների ընդհանուր թվի ծայների մեծամասնությամբ» [ՀՀ Սահմանադրություն, 122-րդ հոդվածի 2-րդ մաս]: Փոփոխություններ կատարվեցին մինչ այդ գոյություն ունեցող սահմանադրական մարմինների կազմավորման կարգում: Սահմանվեց նոր կարգ, որի համաձայն՝ համապատասխան պաշտոնյաները՝ կենտրոնական բանկի նախագահը և խորհրդի անդամները, գլխավոր դատախազը, Հաշվեքննիչ պալատի նախագահը և մյուս անդամներն ընտրվում են ոչ թե Հանրապետության նախագահի առաջարկությամբ, այլ Ազգային ժողովի իրավասու մշտական հանձնաժողովի առաջարկությամբ:

Ազգային ժողովի և Հանրապետության նախագահի միջև կատարվեց լիազորությունների վերաբաշխում Հեռուստատեսության և ռադիոյի հանձնաժողովի կազմավորման բնագավառում: Եթե մինչև սահմանադրական փոփոխությունները հեռարձակվող լրատվության միջոցների անկախ կարգավորող մարմնի անդամների կեսին նշանակում էր Հանրապետության Նախագահը, իսկ մյուս կեսին ընտրում էր Ազգային ժողովը (հոդ. 83.2), ապա նոր կարգով սահմանվեց, որ Հեռուստատեսության և ռադիոյի հանձնաժողովի բոլոր անդամներին՝ իրավասու մշտական հանձնաժողովի առաջարկությամբ ընտրում է Ազգային ժողովը [ՀՀ Սահմանադրություն, հոդ. 197, մաս 2]: Այդպիսով, խորհրդարանական կառավարման համակարգի ներդրման գործընթացը ինքնաբերաբար հանգեցրել է Ազգային ժողովի կազմակերպչական գործառույթի ընդլայնմանը և այդ գործառույթի ապահովմանն ուղղված մի շարք նոր լիազորությունների ամրագրմանը:

Այսպես, Ազգային ժողովը վճռորոշ դեր ունի նաև կառավարության ղեկավարի ընտրության հարցում: Եթե Ազգային ժողովի ընտրության արդյունքում ուղղակիորեն չի ձևավորվում պառլամենտական մեծամասնություն, ապա մնացած բոլոր դեպքերում վարչապետի ընտրության մենաշնորհը պատկանում է Ազգային ժողովին [ՀՀ Սահմանադրություն, հոդված՝ 115, 149]:

Խորհրդարանական կառավարման երկրների մեծամասնությունում Հանրապետության նախագահն ընտրվում է խորհրդարանի կողմից: Եթե խորհրդարանը երկպալատ է, ապա քվեարկությունն անցկացվում է պալատների համատեղ նիստի ժամանակ: Որոշ երկրներում նախագահն ընտրվում է հատուկ կոլեգիայի կողմից, որի հիմքը, սակայն, կազմում են խորհրդարանականները: Խորհրդարանը վճռորոշ դեր ունի նաև կառավարության կազմավորման ժամանակ: Խորհրդարանը, որպես կանոն, ակտիվ մասնակցություն ունի նաև

պետական այլ բարձրագույն պաշտոնների նշանակման և դատական իշխանության կազմավորման գործընթացներում:

Ազգային ժողովը ևս կարևորագույն դերակատարություն ունի ոչ միայն Հանրապետության նախագահի (հոդված 125), այնպես էլ՝ դատական իշխանության ձևավորման հարցում:

Սահմանադրական դատարանի դատավորներին ընտրում է Ազգային ժողովը [ՀՀ Սահմանադրություն, 166-րդ հոդվածի 1-ին մաս]: Ազգային ժողովի լիազորությունների մեջ է մտնում Վճռաբեկ դատարանի բոլոր դատավորներին ընտրելու և նշանակելու համար Հանրապետության նախագահին թեկնածություններ առաջարկելու իրավունքը (հոդված 166, մաս 3), ինչը գործնականում նշանակում է այդ դատավորների ընտրություն պառլամենտի կողմից, քանի որ Հանրապետության նախագահի նշանակման իրավունքը հիմնականում արարողակարգային է և խիստ սահմանափակ: Վճռաբեկ դատարանի նախագահին ուղղակիորեն ընտրվում է Ազգային ժողովի կողմից [ՀՀ Սահմանադրություն, հոդված 166, մաս 5]: Ճիշտ է, Ազգային ժողովը ուղղակիորեն չի մասնակցում առաջին ատյանի և վերաքննիչ դատարանների դատավորների նշանակմանը, սակայն ժողովրդավարական լեգիտիմացիայի շղթան այստեղ չի խզվում, քանի որ այդ դատավորներին առաջարկելու իրավունք ունեցող մարմինը՝ Բարձրագույն դատական խորհուրդը, կիսով չափ ձևավորվում է Ազգային ժողովի կողմից [ՀՀ Սահմանադրություն, հոդված 174, մաս 3]: Սահմանադրության 177-րդ հոդվածի 1-ին մասի համաձայն՝ Ազգային ժողովի իրավասության մեջ է մտնում Գլխավոր դատախազի ընտրությունը, որի թեկնածությունն առաջարկվում է Ազգային ժողովի իրավասու մշտական հանձնաժողովի կողմից: Ազգային ժողովն, ինչպես արդեն նշել ենք, ընտրում է Սահմանադրության 10-14-րդ գլուխներում հիշատակված բոլոր մարմինների անդամներին՝ Մարդու իրավունքների պաշտպան, Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողով, Հեռուստատեսության և ռադիոյի հանձնաժողով, Հաշվեքննիչ պալատ, Կենտրոնական բանկի նախագահ և խորհուրդ [ՀՀ Սահմանադրություն, հոդված 192, 195, 197, 199, 201]:

Բացի այս մարմիններից, որոնք ունեն առանձնահատուկ կարգավիճակ, Սահմանադրության 122-րդ հոդվածը նախատեսում է նաև օրենքի միջոցով ինքնավար մարմիններ ստեղծելու հնարավորություն՝ հիմնական իրավունքների և ազատությունների իրականացումն ապահովելու, ինչպես նաև Սահմանադրությամբ ամրագրված հիմնարար նշանակություն ունեցող հանրային շահերի պաշտպանության նպատակով: Այդ մարմինների ընտրության իրավասությունը նույնպես վերապահվում է Ազգային ժողովին: Ազգային ժողովը, մասնակցելով պետական պաշտոններում և անկախ մարմիններում նշանակումներին, միջնորդավորված ձևով ժողովրդի ներկայացուցիչներին «գործուղում» է այդ մարմիններ՝ իշխանության մյուս թևին հակակշռելով, նպաստելով ժողովրդավարական սկզբունքներով պետական ու անկախ մարմինների ձևավորման և դրանց գործունեության ողջ գործընթացին [Թովմասյան, Պողոսյան, 3]: Հայաստանի Հանրապետության 2015թ. խմբագրությամբ

ԻՐԱՎԱԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ

Սահմանադրությամբ Ազգային ժողովի արձակման ինստիտուտի կանոնակարգման հարցում հիմք է կառավարման պառլամենտական ձևին բնորոշ այն սկզբունքը, ըստ որի՝ Ազգային ժողովը գործում է այնքան ժամանակ, քանի դեռ ի վիճակի է կատարելու իր հիմնական գործառույթները՝ ներառյալ կառավարություն ձևավորելը և նրան սատարելը: Ազգային ժողովի արձակմանը վերաբերող կանոնակարգումները կառավարության կայունության ապահովման կարևոր երաշխիքներ են, քանի որ բացառում են կառավարական երկարատև ճգնաժամերի հնարավորությունը: Փոփոխված Սահմանադրությունը նախատեսում է Ազգային ժողովի արձակման հնարավորություն միայն այն պարագայում, երբ Ազգային ժողովը ի վիճակի չէ ընտրելու վարչապետ (հոդված 149, մաս 3) կամ էլ նրան ընտրելուց հետո հավանություն չի տալիս կառավարության ծրագրին (հոդված 151, մաս 4):

Այսպիսով, պառլամենտական կառավարման համակարգի ինստիտուցիոնալ առանձնահատկությունն այն է, որ գործադիր իշխանության քաղաքական պատասխանատվությունը ձևավորվում և իրացվում է խորհրդարանի միջոցով:

Ազգային ժողովի և Կառավարության փոխհարաբերությունները պայմանավորված են ՀՀ պետական կառավարման ձևի առանձնահատկություններով: Հարկ ենք համարում նշել, որ նշված երկու մարմինների փոխհարաբերությունների կայունությունը և արդյունավետությունը նպաստում է պետության կայունությանը և հետագա զարգացմանը:

Եզրակացություն

Օրենսդիր մարմնի գործառույթների համակողմանի ուսումնասիրությունը պառլամենտական կառավարման համակարգում թույլ է տալիս արձանագրել, որ խորհրդարանը տվյալ համակարգում հանդես է գալիս ոչ միայն որպես օրինաստեղծ իշխանության կրող, այլև որպես քաղաքական պատասխանատվության, ժողովրդավարական լեգիտիմության և ինստիտուցիոնալ հավասարակշռության առանցքային հիմնասյուն: Պառլամենտական մոդելի կառուցվածքային տրամաբանությունը պայմանավորում է օրենսդիր և գործադիր իշխանությունների փոխկապակցվածությունն ու փոխհամագործակցությունը, որի շրջանակում խորհրդարանը դառնում է պետական իշխանության կենտրոնական օղակ՝ ապահովելով քաղաքական իշխանության ձևավորումը, վերահսկումը, և անհրաժեշտության դեպքում՝ վերաձևավորումը:

Հետազոտության արդյունքները ցույց են տալիս, որ օրենսդիր մարմնի գործառույթները պառլամենտական կառավարման համակարգում ունեն բազմաշերտ և համալիր բնույթ: Օրենսդրական գործառույթը թեև խորհրդարանի հիմնական իրավական առաքելությունն է, այնուամենայնիվ, այն գործնականում իրականացվում է քաղաքական մեծամասնության և կառավարության սերտ համագործակցության պայմաններում, ինչը մի կողմից բարձրացնում է իրավաստեղծ գործընթացի արդյունավետությունը, սակայն մյուս կողմից կարող է սահմանափակել խորհրդարանական քննարկումների իրական ազդեցությունը:

ԻՐԱՎԱԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ

Այսպիսով, օրենսդիր մարմինն իրականացնում է վերահսկողական գործառույթներ գործադիր իշխանության նկատմամբ և իր տարբեր գործիքակազմերով՝ բյուջեի ընդունմամբ, պետական ֆինանսական միջոցների կառավարման վերահսկողության միջոցով, հարցապնդումների և անվստահություն հայտնելու գործընթացներով, նպաստում է հանրային սպասելիքներին համապատասխան քաղաքականության ձևավորմանը և կիրառմանը: Միաժամանակ, վերահսկողական գործառույթի արդյունավետությունը պայմանավորված է կուսակցական համակարգի կառուցվածքով, քաղաքական մշակույթով և ընդդիմության ինստիտուցիոնալ հնարավորություններով:

Հատկանշական է նաև ներկայացուցչական և լեգիտիմացնող գործառույթների փոխկապակցվածությունը: Խորհրդարանը, որպես ժողովրդի անմիջականորեն ընտրված մարմին, ապահովում է պետական իշխանության ժողովրդավարական հիմքը և քաղաքական որոշումների հանրային ընդունելիությունը: Պառլամենտական կառավարման պայմաններում գործադիր իշխանության ձևավորումը խորհրդարանական մեծամասնության միջոցով ուժեղացնում է լեգիտիմության այդ շղթան՝ միաժամանակ բարձրացնելով քաղաքական պատասխանատվության մակարդակը:

Ուսումնասիրության արդյունքում հանգում ենք այն հետևությանը, որ պառլամենտական կառավարման համակարգում օրենսդիր մարմնի գործառույթները չեն կարող դիտարկվել մեկուսացված՝ զուտ նորմատիվ իրավական հարթության վրա: Դրանք պետք է գնահատվեն ինստիտուցիոնալ փոխազդեցությունների, քաղաքական պրակտիկայի և սահմանադրական մշակույթի համատեքստում: Խորհրդարանի արդյունավետությունը պայմանավորված է ոչ միայն սահմանադրական լիազորությունների ծավալով, այլև դրանց իրացման իրական մեխանիզմներով, քաղաքական պատասխանատվության կենսունակությամբ և իշխանությունների հավասարակշռության պահպանմամբ:

Այսպիսով, պառլամենտական կառավարման համակարգում օրենսդիր մարմինը հանդես է գալիս որպես քաղաքական համակարգի առանցքային ինստիտուտ, որի գործառույթների ներդաշնակ և հավասարակշռված իրականացումը վճռորոշ նշանակություն ունի ժողովրդավարական կայունության, իրավական պետության և իշխանությունների բաժանման սկզբունքի արդյունավետ կենսագործման համար: Օրենսդիր մարմնի ինստիտուցիոնալ զարգացումը և գործառութային կատարելագործումը պետք է դիտարկվեն որպես պետության զարգացման և սահմանադրական բարեփոխումների ռազմավարական ուղղություն՝ ուղղված պատասխանատու, հաշվետու և արդյունավետ կառավարման համակարգի ամրապնդմանը:

Գրականության ցանկ

1. Դանիելյան Գ., Այվազյան Վ., Մանասյան Ա., Սահմանադրական բարեփոխումների հայեցակարգի դրույթները և դրանց իրացման հիմնական ուղղությունները Հայաստանի

- Հանրապետությունում. (գիտագործնական հետազոտություն)/Եր.: «Հայրապետ» հրատ., 2015, 240 էջ,
2. Հակոբյան Հ., Հակոբյան Ռ., Սահմանադրություն, սահմանադրականություն, պառլամենտարիզմ / Եր.: Տիգրան Մեծ, 2025, 536 էջ,
3. Թովմասյան Հ., Պողոսյան Վ., Արցախի Հանրապետության կառավարման համակարգի թերությունները, կառավարման ձևի բարեփոխման հնարավոր ուղիները / «Արդարադատություն» գիտական հանդես: N 2 (33), 2016, 96 էջ,
4. Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրություն, Ընդունված՝ 06.12.2015, <https://www.arlis.am/hy/acts/102510>, 27.03.2026:

THE FUNCTIONS OF THE LEGISLATIVE BODY OF THE REPUBLIC OF ARMENIA WITHIN A PARLIAMENTARY SYSTEM OF GOVERNMENT

Naira Alaverdyan

PhD Student

NASA, Institute of Philosophy, Sociology and Law

NPUA, Chair of Social Sciences

Chamber of Advocates of RA, Attorney at Law

naira.alaverdyan1@gmail.com

Abstract

This article is dedicated to a comprehensive analysis of the functions of the legislative body of the Republic of Armenia in the parliamentary system of governance, considering their normative, institutional, and practical manifestations.

In modern democratic states, the role of the legislature is constantly being redefined, conditioned by political, legal and institutional developments. Within the framework of a parliamentary model, the legislature acts not only as a norm-creating entity, but also as a democratic representative body, forming the government and exercising control over the executive branch. In other words, within a parliamentary system of government, the legislative body does not merely engage in legislative activity; rather, it centralizes the primary mechanisms of political accountability, executive constitution, and scrutiny.

Particular attention is paid to the peculiarities of the relationship between powers in the parliamentary system, where there is not a strict separation between the legislative and executive branches, but a mechanism of mutual checks and balances.

ԻՐԱՎԱԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ

Reference is also made to the experience of the Republic of Armenia, analyzing the transformation of the legislative body's role under the conditions of a parliamentary system of government.

The article concludes that the effectiveness of the legislative body in a parliamentary system of government is determined not only by the scope of constitutional powers, but also by the practical application of political accountability mechanisms and ensuring institutional balance.

Keywords: Legislative body, parliamentary system of government, separation of powers, constitutional oversight, legislative function, parliamentary oversight, representative democracy.

Ներկայացվել է՝ 09.04.2026թ.

Ուղարկվել է գրախոսման՝ 27.04.2026թ.